

a pünkösdi táncot. A fa sokszor szalagokkal, koszorúkkal, képekkel van teleaggatva. Sokszor egy-egy személy képviseli a májusi áldást, akit megkoszorúzottan végig vezetnek a falun. Máskor egy barátnőjüket koszorúzzák meg a leányok, a „májusi vagy pünkösdi menyasszonyt“ és úgy vezetik keresztül a falun, olykor egy „májusi vőlegénytől“ kísérvé.

Ugy látszik, eredeti magyar pünkösdi szokás volt a „pünkösdlés“ és a „pünkösdi királyság“. Mindkettőnek már csak az emléke él, pedig még 100 évvel ezelőtt nagyon is járta. Így Edvi Illés Pál nemesdömölki ev. lelkész is említi az utóbbit elterjedt művében: „Első oktatásra szolgáló kézikönyvében“ (1837), mely őt országos hírvé emberré tette. A pünkösdlés Szeged vidékén divott és abból állt, hogy 4, esetleg több leány is járt pünkösdi első napján házról házra „pünkösdlőni“, vagyis áldást kívánni a házra s 4 között egyik a királyné, másik a vőlegény, harmadik a násznagy, negyedik a zsákos, aki az ajándékokat szedi össze; tulajdonképpen a karácsonyi „kostolásra“ emlékeztet és lényegileg lakodalmi szokásnak a maradványa. A „pünkösdi királyságot“ Jókai írja le egyik regényében. Veleje az volt, hogy a falu legényei lóversenyben mérkőznek, aki eléri harmadszor is a határhalomba tűzött piros zászlót, az lesz a pünkösdi királya és egy éven bizonyos kiváltságokat élvez. Így minden lakodalomba, ünnepélyre, mulatságra hivatalos, lovát, marháját társai őrzik, ha vétséget követ el, testi büntetés nem illeti stb.

Kedveltek még a májusi körmenetek. Középpontjuk egy-egy virággal felcícomázott, esetleg májfát hordozó fiu, akit a végén vízzel leöntenek,

vagy vízbe mártanak, lombdiszén pedig a falu lakosai osztozkodnak, mert azt hiszik, hogy a szerzett ág termékennyé teszi a földet. És általában ez a májusi szokásoknak az értelme, ősrégi fakultusz, fatisztelelet maradványa ez, párosulva azzal a hittel, hogy a jelzett jelképes szertartásokkal biztosítani lehet a tenyészet gazdagságát. A pünkösdi mélyseges tartalmához tehát semmi köze egyiknek sem.

Bizony a Szentlélek kitöltetése, a pünkösdi lángnyelvvél, oly titok, melyhez ezek a régi szokások hozzá nem férkőzhetnek, amint nem is érti meg a Szent lelket más, mint az, aki magában bírja. „Jövel azért, Szent Lélek Uristen!“...

Dr. Sz. Ö.

Christologia.

Az embernél ismert lelkiállapotok között van egy olyan is, amelyben szemlélettel lehet fogalmat szerezni a valóságról. Ezt a lelkiállapotot érték el egyes proféták és szentek, akik azután a lét megismerése által magasabb isteni önérzethez jutottak s mint istenemberek vallási törvényeket alkottak. Maguk az ő megvilágosodottságukban, bekapcsolva érezték magukat a mindenség lelki részébe s ismervén az utat, amelyen ők odáig jutottak, tehát másokat is beakartak kapcsolni oda, tanítván, hogy ez a legnagyobb dolog, amelyet az ember valaha elérhet. Ebben pedig igazuk volt. De megértőjük mindenkor kevés akadt, mert hiszen a szent állapot vajmi ritkaság az emberek között; mégis ez tekinthető az emberi fejlődés céljának az emberiség földi életében a Kozmosszal szemben.

Ha ki akarunk vergődni a mai tudatlan céltalanságból, amely már fullasztólag hat a gondolkozóra: mindenképp az emberi lélek ezen magasabb tulajdonságával kell behatóan foglalkoznunk. A krisztusi világosság állandóvá tétele: a „lux perpetua“ az, amit mint célt kell elérnie az emberiségnek a mi közös égitestünkön, a földön.

foknak, Schwarzenbergeknek a katolikus atyafisága kieszközölte, hogy Sopronban megmaradhatott az evangélikus istentisztelet. Éppen Eggenberg hercegné, született Hohenzollern hercegnő Szentgyörgy-utcai házában udvarán tartották eleinte az istentiszteletet. Ma is megvan még a kőből faragott szőszék az emeleti nyitott folyosón. Sopronban tartották a 1681-iki országgyűlést, mely némileg enyhítette a protestánsok helyzetét.

A kurucorszakban Sopron nem csatlakozott Thökölyi és Rákóczihoz. Tulságos közel voltak a bécsúj helyi ágyuk, semminthogy kitűzheték volna a magyar zászlót. Sőt ismételtén vissza is verték a kurucok támadását. Emléke ennek a kurucok egykori táborhelyének a szélmalomkoronázta Kurucdombnak elnevezése. De ha a város megmenekült is, annál többet szenvedett vidéke és határa. Ahogyan Arany János mondja:

„Hogy el ne ragadja szpahi, prédarántó
Kardosan követi az ekét a szántó.“

Megtörtént az is, hogy kiment a soproni polgár jókedvűen szüretelni és hazahozták lepedőben véresen, holtan.

Bizony nagy fellélekzéssel fogadták a belső háborúk megszűnését és az ő követük is kiáltotta a bájos királynő előtt: Életünket és vérünket Mária Teréziáért.

Háborúk ezután is voltak, de Sopron vidéke nem volt hadszíntér. Illetőleg egy kissé 1809-ben. Ekkor is csak annyiban, hogy rengeteg sok üdülő, gyógyuló francia katonát szállítottak be Sopronba. Jutott belőik még az evangélikus költőpap, superintendens Kis János házába is.

Ekkor történt, hogy egy ilyen francia katoná, jóízűen lakmározva a finom babcsuszpajsból és füstölt husból, boldog, megelégedéssel mondta háziasszonyának: „C'est bon!“ Ez ám a jó dolog! Ez persze németül értette:

„Seeböhen“; a fertőtavi dűlőben termelt babnak s jámborul felvilágosította a franciát: „De szán káne Seeböhen. De szán am Dudlesberg gwakszn.“

A francia háborúk után csillagászati csoda történt Magyarországon. A nap egyszer nem keleten, hanem nyugaton kelt fel. Sopron mellett Nagycenken, Széchenyi Istvánnak nevezték. Széchenyi közelről ismerték a soproniak, hisz ott a Liceum előtti sétaterén van a Széchenyi-nemzetiség palotája. Széchenyi Ferenc a Múzeum alapítója gyakran lakott ott s fiaival szívesen meg-megjelent például a liceumi Magyar Társaság ünnepélyén is. Széchenyi lánglelkének varázsa megragadta a soproniakat is. Ekkor lettek igazán magyarok. Nyelvben még nem, haem érzelemben. Azok lettek, amiknek önmagukat nevezték. Magam hallottam egy soproni polgártól a Wurm bácsitól, aki talán egy árva szót sem tudott magyarul: „Wir oedenburger, wir szán halt deutschsprechende Ungarn.“

Lelkesedtek a 48-as eszméért is, sok derék soproni polgár vérehullásával tett bizonyosságot hazafiságáról, mint honvéd.

A szabadságharc után Sopron egy nagy kerületnek volt a fővárosa. Volt is ott rengeteg sok német hivatalnok, ugynevezett „Bach-huszar“. De épen ennek a korszaknak a visszásságai, miket soproni ember, Széchenyi ostromzott oly kegyetlenül „Rückblick“ című könyvében, éppen ezek sodorták a soproni lelkeket ellenállhatatlanul a magyarság, sőt mondhatjuk részben a kuruc magyarság árába.

Az alkotmányos korszakban épen a soproniak, a poncichterek közt sok volt a balpárti, a 48-as ember. A kormányok ugyancsak fogható képviselőjelöltet kellett Sopronba küldenie, hogy megtarthassa ezt a tekintélyes kerületet. Magam ott álltam egy csoport földmives polgár mellett, akik hangosan kiabáltak Trefort miniszter felé, amint a diszkisértevel bevonult a Langezeilen. A csupa tempera-

A krisztusi eszme prófétai módszerrel keletkezett. A próféták sejtették ki Krisztust a megismerés szenvedélyének lelki tűzébe, mielőtt eljött volna Ő, aki azután a neki szánt szerepet betöltötte. Krisztus azután meghatározta az ember kozmikus viszonyát és célját s ezzel megmutatta az emberi fejlődés lényegét. Krisztus az ember kozmikus viszonyát a fiaságban határozta meg, még pedig oly értelemben, hogy a fiaság az Atyaságig fejlődhet az Istenemberben. Ez pedig azt jelenti, hogy az Atyaságnak szüksége van a fiaságra azért, hogy az Atyasága folytonossága örökké fennálljon a mindenségben.

Eszerint tehát az Atyaság örök fennmaradását a krisztusi önfeláldozás útján elért isteni fokozatnak kell biztosítania mindenkorra: ehhez pedig már köze van Krisztus hűveinek is. Nekik kell a legnagyobb odaadással és önfeláldozással mintegy kitermelni és állandósítani a krisztusi világosságot. Csakis ily módon fogja betölthetni egykoron a mi földünk az ő égi hivatását.

Önfeláldozás a megismerésért! Ez az a krisztusi elv, amely Jézust a lét megismeréséig emelte; amikor azután elmodhatta: „Az Atya és én egyek vagyunk.” A keresztény társadalomban tehát a Krisztussá lenni akarás elvét kell hirdetni és annak útját tudatosan egyengetni. Mert hiszen ha a föld, mint egy nagy individuum üdvözülési akarat. akkor készülnie kell, hogy az isteni szellemi tökély folytonosságában betölthesse azt az időt, amelyet minden hasonló égitest hivatva van betölteni, ha ugyan kitudja kerülni addig az elkárhozást. — A vallás jobban érthető meg, ha azt magunk helyett a nagy egyedekre: az égitestekre alkalmazzuk.

Azok, akik elérték a tisztánlátás lelki állapotát, rendszerint a társadalom kötelékein kívül állva szemlélődtek; szemlélték az életet és tisztánlátásuk emelésére hatalmas segítőeszközt találtak az askétikus lelkitisztulásban. Folyton küzdve a testiségeken, mindig magasabb szellemi életbe jutottak s tapasztalva a bennök megnyilvánuló isteni szellemiséget: testüket annál inkább Isten templomává szentelték s iparkodtak onnan származni minden profán tökéletlenséget ily módon azután lelkileg kiemelkedve az őket környező világból, megismerkedtek a mindenség lelki világosságával s iparkodtak tanítani a valóságot és az életet, az isteni céllal kapcsolatban. Ez az

mentum miniszter boldogan köszöntgetett az említett csoportnak. Pedig ezek a balpárti polgártársak nem azt kiabálták: „Éljen der Trefort!”, Hanem, bocsánat az erős kifejezésért: „Elander geh' fort.”

A legújabb idők eseményeit, a népszavazás izgalmas fordulatát nem tárgyalom. Ez még nem történet, hanem politika. Nem az én világom!

Attérek előadásom második részére. Sopron gazdasági és szellemi kulturájának ismertetésére.

Sopronra kitöltötte a sors bőségszarujának egész tartalmát. Határa itt a rónaság és hegyvidék találkozásánál bőven terem gabonát, kertiveteményt, babot, páratlan kerek-répát, zamatos gyümölcsöt. Szőlője olyan édes, hogy a szüretelőnek összeragadnak az ujjai a cukortartalmától. És milyen olcsó volt. Édes jó anyám egy egész forintot küldött egy szüreti vakációra, hogy azt mind szőlőre költsen. Négy krajcárért talán egy kilóra valót lehetett kapni belőle. Mint szófogadó gyermek, beteggé ettem magamat azért az egy forintért.

Bora világhírű. Már az Anjou-korban az volt a hire: „Vinum Sempronense cor delectat.” A soproni bor vidámitja a szívet.

Pompás tölgyes erdei vannak 25.000 holdas határában. A brennbergi bánya, a város tulajdona, termeli a feketegyémántot, a szenet.

Ipara exportképes, kereskedelmi vidéke 100 kilométernyi sugárral mérhető meg. Vásárai mindig népesek voltak. Jól emlékszem azokra, mert minden országos vásár hétfője vakáció volt. Akkor jöttek fel a vidéki atyafiak s hozták a diáknak a pompás „hazait”, a tőpörtyős pogácsát és más efféle jókat.

Messze vidékről jöttek a vásárosok. Az én szülő-

a prófétai módszer, amellyel mindenkor, tehát most is. hasonló eredményt lehet elérni. Ezt a módszert tehát alkalmaznia kellene minden igazi nagy szociológusnak, aki a világ állapotán segíteni akar, valamint mindazoknak, akik az üdvözülést hirdetik.

Ma a modern tudomány tagadja a valóság megismerhetőségét és a prófétai misztikus megismerésről azt állítja, hogy az csak a megismerés illuziója. Ezzel szemben az igazság az, hogy teljes önmegtagadással végzett lelki tisztulással, kellő kitartással és bizonyos tehetséggel a valóságot keresve: elérhető egy oly lelki metamorfózis, amelyben az ember lelki szemei elé nagyobb világosság derül a létre vonatkozólag s az illető megtalálja az összhangot a múlt, a jelen és a jövő között. Ezt érte el eddig a legnagyobb fokban Jézus s azért nevezhető az evangéliumi krisztusi világosságnak. Ennek azonban az Írásból át kellene költöznie a lelkekbe, hogy kezdetét vehesse a céltudatos élet e földön. — Hogy ez káprázat-e vagy valóság, arról felesleges vitatkozni. S tény az, hogy az Isteni vezetés a földön eddig ilyen volt és ezen az uton keletkezett a keresztény civilizáció alapja: a ker. vallás. És az is tény, hogy Krisztust követve. őt mindenki átélheti lélekben önfeláldozása fokához mérten; főleg, ha emellett az ő utasítása szerint: kettlen, hárman gyakran összejönnek az ő nevében. Hinnünk kell tehát, hogy az evangéliom nyomán, megfelelő önfeláldozással és kitartással okvetlen meg lehet közelíteni azt a lelki metamorfózist, amely Jézus lelkében végbe ment; amikor azután teljesen átszellemült a megismerés boldogságától.

A Krisztussal való szellemi egyesülés időnkinti átélhetése tehát egy adott valóság, ami elérhető a megfelelő önfeláldozással. Ily módon művelendő a christologia s ezen kell alapulnia mindennek, de főleg minden Krisztusi ker. egyház vezetésének, ugyszintén a keresztények világ-programmjának is. E nélkül a mai ker. egyházaknak nincs más értelme, mint a beléjük helyezett remény, hogy egykoron bennük is föl fog ébredni Krisztus és akkor az egyházi tekintély és lelkihatalom eddig soha nem tapasztalt magasságot fog elérni.

Ennek a reménynek megvalósulásán azonban mégis csak tudatosan dolgozni kellene az erők legnagyobb megfeszítése árán is: egészen a Krisztusért való önmegtaga-

falum hetven kilométernyire van Soprontól, de az én jó anyám is hozott fel buzát eladni, mert a színházutcai pék jóval drágábban megfizette, mint a pápai Kohn, akit negatív szépségeért csunya péknek neveztek.

Sopront méltán nevezte el egy gráci pap, a soproni tanácsnak ajánlott könyve előszavában, kedves szójátékkal „Edenburg“-nak, paradicsomvárnak. Ezt a nevet nemcsak azért érdemli meg, mert vidéke gazdag, hanem azért is, mert édeni szépségű.

Igaz, hogy Petőfi Eperjes vidékére mondta: „Olyan szép ez, mintha az Isten az én képzeletem után teremtette volna meg.” De hogy ezt Sopron vidékére is el nem mondta, abban csak ő maga a hibás, mivel zöldhajtókás, sárgapitykés ujonckatoná korában, mikor Sopronban járt, még nem tudta olyan gyönyörűen kifejezni a gondolatait, mint majd hat esztendő múlva, mikor Eperjesen járt Tompa és Kerényi látogatására.

Sopron ott fekszik, ahol érintkezik a pitypalattys buzavetés és a jelzett turistautak birodalma. Innen — tanum legyen rá Thirring Gusztáv ur, a turisták fő-fővezére — pompás jelzett utakon el lehet menni akár a Bodeni-tóig, a magyar mesék Operenciás-tengeréig. Magam is megpróbáltam ennek egy részét. A Neuhoftól a Deák-uton, Muckkilátón, az isteni Lanzasán át két nap alatt feljutottam a a lombos erdők világából a hómezőkre. Ilyen sétat tehetnek a soproniak és tesznek is, mert őket megáldotta Isten legnagyobb áldásaival, hogy tudnak gyönyörködni a szépben, a természetben. Ők Magyarország lepaszionátusabb sétáló, leglelkesebb turistái. Az s egészen véletlen dolga, hogy a magyar turistaegyesületek fővezérüknek éppen soproni embert választottak meg. És ha a soproniak az Eden-völgyéből visszatérnek városukba, ott is a szépben gyönyörködhetnek, mert Sopron igen szép város. Igazi városegénység, mint amilyen Lócse, vagy Eperjes. Bátyái

dásig. Ezt igényli a lelki világosság e földön való folytonos sága s ez nemcsak az emberiség ügye, hanem a Kozmoszé is.

Hackenberger László.

Mi — és a biblia.

Ap. Csel 2, 1—13.

Evangelikus egyházunk a magyarországi kereszténységnek csaknem legkisebb testülete. De kicsiny sereg is arathat győzelmet, kis testület is alkothat nagyot, maradandót, ha tagjai „egy akarattal együtt” vannak. Ez az egyet-akaras azonban a mi egyházunknak az egyéniség elvére fektetett életműködésében nem lehet soha egy embernek az akarata, hanem sokak azonos célra törekvő, azonos eszközökkel érvényesülő akaratának a világnézet azonosságán alapuló önkéntes találkozására, a lélek közössége által megteremtett egybeolvadása.

Ha tehát egyházunkban itt-ott bajok vannak, bajok, melyek többnyire egymástól divergáló egyéni akarások túlfengésében lelik magyarázatukat, ott a Pünkösöd lelkének zugó szélviharára, annak tisztító erejére van szükségünk. A lutheri akarások gerinces megállása nagy érték, de csak ott, ahol az egyuttal lutheri hittel párosul. Ahol hitet nélkülöző akarások is érvényesülnek, ahol hívők és hitetlenek, apostolok és farizeusok ütköznek meg, ott nincs építés, csak rombolás, ott nincs egyakarat, csak akaratoskodás, nincs pünkösdi lélek, csak széthúzó pártoskodás.

Az Evangelikus Szövetség tagjainak Szent Lélekkel megtelt s ezért egyet akaró, együtt lévő Galileusokká kell lenniök. Csak így lesznek képesek *más nyelveken* szólni. Mert bármily kevesen vagyunk, más nyelve van Békésnek, más Sopronnak, más Komáromnak, más Szabolcsnak. Nekünk pedig mindenütt, szavainkat megértő munkatársakra van szükségünk. Olyanokra, kik a Szövetség eszményi céljait pünkösdi lélekkel szolgálják s akik nem törődve az álmélkodóknak s a csufolódóknak seregével, egyet akarnak: azt, hogy egyházunk hajójának kormányja mindig és minden tagozatban apostoli lelkű, valóban evangelikus férfiak kezében legyen.

védelve alatt meg van építészeti emlékeiben a megszakítatlan folytonosság. Meg van a városnak a történeti zománca. Jelképe lehet ennek a városháza tornya román-kori alsó részével, renaissance erkélyével, barokk koronázatával.

A gót-korból gyönyörű templomai vannak, a nagy-szerű Szentmihálytemplom mellett a bencések ugynevezett „Kecske” temploma, a dunántúli gótika e drágaköve. Igazi drágakő, pompás keretbe foglalva Ez a keret a vármegyeház tere. Egyike hazánk leghangulatosabb, harmónikusabb piacegyéniségének; vele Dunántul talán csak a községi Jurisics-tér vetélkedhetik.

E téren pompás renaissance-épületek. Egyik végén a városházával, másik végén az Eszterházy-palotával.

A barokk-korból pompás polgári házai vannak Sopronnak. Ennek a pompázó stílusnak XIV. Lajos adta meg a jellegét Ha a nagy király fényes versaillesi palotájában lakott, a „kis” királyok sem maradtak el. Megépítik a „kis Versailles” itt a szomszéd Eszterházán. Ezt látják a jómódu soproni polgárok s viszonyukhoz képest utánozzák.

A soproni barokk polgári házak közt a legszebb, pompás portáléjával a volt polgármesternek, kedves iskola-társamnak, Dr. Töpler Kálmánnak templom-utcai háza.

De a barokk-kor legszebb emlékeit nem az élők, hanem a holtak országában láthatjuk, kinn a temetőben. A soproni régi, sajnos már megszüntetett evangelikus temetőben, ott a liceum mögött a gazdag emigráns osztrák családok s őket utánozva, a jómódu soproniak is művészi nagyértékű barokk és rokokó siremlékeket, sírbollokat emeltek. Így Sopronban országos jelentőségű építészet és szobrászat fejlődött ki.

A festészetben Sopronnak különösen két művész-család a Dorfmeister, majd utóbb a Storno-család adott nagy jelentőséget. A soproniak nagy zenebarátok. Nem csuda, hisz két világraszóló közelsége ihlethette meg őket.

KÜLFÖLD.

Németország.

A német evang. egyházi szövetség szerződését, amelyet a stuttgarti nagygyűlésen elfogadott formájában az összes német országos egyházak magukévé tettek, meghatalmazottjaik áldozócsüdtörtökön irták alá Wittenbergben. Az ünnepélyes fogadtatást az ünnep előestéjén esti istentisztelet követte. Az ünnep reggelén a résztvevők zárt menetben vonultak a Luther-házból a vártemplomba, ahol a bajor lutheránus egyház elnöke, D. Veit, tartotta az ünnepi prédikációt. Istentisztelet után a meghatalmazottak Luther sirján aláírták a szövetségi szerződést.

A leipzig-i misszió évi közgyűlését június 7-én tartja. Ezzel kapcsolatban különböző rokon egyesületek is üléseznek Leipzig-ban. Különösképp tanulságosnak ígérkezik a Dr. Ihmels elnöklete alatt összeülő egyházi konferencia, melynek napirendjén csupa korszerű kérdés szerepel.

Iskolai sztrájk ütött ki Spandauban. Az új iskolai beosztás kapcsán ugyanis azokban az épületekben, melyekben eddig ev. iskolák voltak elhelyezve, két világi és egy katolikus iskolát akartak berendezni, az evang. tanulókat pedig más, főleg eső iskolaépületekbe akarták áttérlni. Miután a sérelmet a tanügyi hatóságok ismételt tiltakozás ellenére sem orvosolták, a szülői értekezlet sztrájkot proklamált. 800 gyermek közül csak 20 jelent meg az iskolában, úgy, hogy az előadást nem lehetett megtartani. A tartományi tanügyi tanács erre biztosította a szülőket, hogy az új beosztást a szülői értekezletek, iskolavezetők és tanítók bevonásával revizió alá veszi. Így a sztrájk — két heti tartam után — egyelőre véget ért.

Az új egyházi alkotmány a mecklenburg — schwe-rini országos egyházban országos püspököt állít az egyház élére. Az első püspök Dr. Belm Henrik, most foglalta el diszes méltóságát. Beiktatása nagy ünnepség keretében ment végbe.

Vallástanítónőt alkalmazott az egyik drezeni egyházközség Klette kisasszony személyében, aki most került ki a leipzig-i vallástanítóképzőből. Ünnepélyes beiktatása nagy érdeklődés mellett folyt le.

Egyik Haydn, aki itt a szomszéd Eszterházán Kismartonban, mint herceg Eszterházy udvari karnagya alkotta meg nem egy remekművét. A másik Liszt Ferenc, Sopronmegye szülőtte, nagy soproni lokálpatrióta. Szívesen időzött és koncertezett Sopronban. Emlékszem, hogy nagyon kis diák koromban is ott járt. En nekem persze álmomban sem fordult meg, hogy elmehetnék a koncertjére. De mint kíváncsi gyermek kint álltam, mikor diszesen bevonult a városba. Mintha most is látnám hátrafésült hófehér fűrtjeivel, bibircsókos nagy orrával.

A soproniak Liszt-imádók, tehát Wágner-imádók is. Wágner kedvéért nemhogy Bécsbe, de Bayreuthbe is szívesen elmennek.

Otthon is hódolnak a zenének és dálnak. Dalköre, zeneköre, zeneiskolája van egy csomó. Cigányzenekar, a Konczy Lajosé egy időben alighanem legelső volt az országban. Az evangelikus egyház mindig elsőrangú templomi karnagyokat alkalmazott egész a mai napig a kiváló Altdörferig. A magyar evangelikus egyházi zenének és éneknek leghivatottabb vezérei Kapi Gyula, Payr Sándor Sopront e téren is nagy jelentőségűvé teszik.

Sopron állandó színháza hazánkban egyike a leg-regebbeknek. Igaz, hogy németül játszottak benne, de így volt ez ezeltől százhusz esztendővel Budán is, Pesten is. Már 1756-ban megszólalt a Thália benne magyarul is. Már diákkoromban a husvét utáni két hónap volt a magyar színészet. Milyen nehezen vártuk a tavaszt, mely két tündérvilágot nyit meg nekünk. Egyik a Sopron kies vidéke, a másik a Szigligeti és a Tóth Ede költészete. A színházba jártunk is buzgón. Tehette még a szegényebb diák is; hisz mint aligművészt 10 krajcárért jártunk a karzatra, mikor pedig az már derogált, 22 krajcárért a földszintre.

Irodalmi társasága, melynek vezértitkára Frankenburg Adolf volt, a Petőfi szerkesztője, a vidéki irodalmi társaságok